2. *Белянина Л. А.* Методика личностно ориентированого обучения на экскурсиях в 6-9 классах : диссертация ... кандидата педагогических наук : 13.00.02 / Любов Алексеевна Белянина. – Астрахань, 2008. – 173 с.
3. Биологические экскурсии: книга для учителя / И. В. Измайлов, В. Е. Михлин, Э. В. Шашков, Л. С. Шубкина. – М. : Просвещение, 1983. – 224 с.
4. *Вербицький В. В.* Еколого-натуралістична освіта в Україні: історія, проблеми, перспективи / В. В. Вербицький. – К. : СМП "Аверс", 2003. – 304 с.
5. *Верзилін М. М.* Загальна методика викладання біології: підручник для студентів біол. фак. пед. ін-тів; пер. з рос. – М. М. Верзилін, В. М. Корсунська. – К. : Вища школа, 1980. – 352 с.
6. Загальна методика навчання біології: навч. посібник / І. В. Мороз, А. В. Степанюк, О. Д. Гончар та ін.; за ред. І. В. Мороза. – К. : Либідь, 2006. – 592 с.
7. *Заровный Г. М.* Как повысить ефективность экскурсий / Г. М. Заровный // Биология в школе. – 1991. – № 5. – С. 37–38.
8. *Зверев И. Д.* Общая методика преподавания биологии : пособие для учителя / И. Д. Зверев, А. Н. Мягкова. – М. : Просвещение, 1985. – 192 с.
9. *Марина А. В.* Биологические экскурсии как форма реализации комплексного подхода к изучению природы / А. В. Марина // Биология в школе. – 2007. – № 6. – С. 25-31.
10. Методика позакласної роботи з географії: посібник для вчителя / М. П. Откаленко, В. П. Корнєєв, Т. Б. Тетерський ; за ред. М. П. Откаленка. – К. : Радянська школа, 1974. – 192 с.
11. *Мороз І. В.* Позакласна робота з біології: навчальний посібник / І. В. Мороз, Н. Б. Грицай. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 272 с.
12. Сборник материалов по экологичесому образованию / С. Кунцевич, В. Зуев, С. Северин и др. – Могилев, 2007. – 132 с.
13. *Цикало Е. С.* О методике проведения биологических экскурсий / Е. С. Цикало // Биология в школе. – 2007. – № 7. – С. 47-51.
14. *Цикало Е. С.* Проектная деятельность на экскурсиях / Е. С. Цикало // Биология в школе. – 2007. – № 8. – С. 57-50.

А н н о т а ц и я

В статье дана характеристика экскурсии как формы организации обучения, рассмотрена классификация биологических экскурсий, указаны пути усовершенствования методики проведения экскурсий в природу.

Ключевые слова: *экскурсия, биологические экскурсии в природу, методика проведения экскурсии.*

A n n o t a t i o n

In the article the excursion as the form of the teaching organizing is characterized, the classification of biologic excursions are showed, the ways of the improvement of the methodic of excursion holding to the nature are classified.

Key words*: excursion, biologic excursion to the nature, methods of excursion holding.*

Дворнікова Н. С.
Карпатський інститут підприємництва

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження обумовлена значущістю фактора демократизму розвитку вищої освіти в США, що необхідно для розвитку і формування особистості студента у ВНЗ України, для їх підготовки до професійного спілкування на профессіанальном рівні.

Ключові слова*: історія розвитку вищої освіти в США, професійний компонент змісту навчання студентів, професійна компетенція, загальноєвропейський освітній простір.*

Актуальність дослідження обумовлена значущістю чинника демократизму розвитку вищої освіти в США, що необхідне для розвитку і формування особистості студентів у вузах України, для їх підготовки до професійного спілкування на професійному рівні.

Для демократизації освітнього процесу в Україні доцільно здійснити аналіз системи вищої освіти прогресивних країн та їх досвід демократичних реформ в навчально-виховному процесі ВНЗ. Найперше – це освітні системи країн Євросоюзу [3]. Застосування цього досвіду в українських ВНЗ важливим є не лише завдяки результатам яких досягли розвинені країни, а й динаміці і темпам процесу його досягнення. З цією метою ми здійснили соціально – історичний наліз розвитку систем вищої освіти у передових демократичних країнах світу.

В кінці ХХ століття у європейських національних системах вищої освіти виникла ціла низка проблем як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. До них можна віднести:

– невідповідність рівню і якості підготовки спеціалістів з вищою освітою швидкоплинним змінам вимог ринку праці ;

– підвищення міжнародної мобільності студентів ВНЗ ;

– підвищення міжнародної привабливості національних освітніх систем;

– підвищення ефективності витрат на вищу освіту в умовах дефіциту фінансування.

Мета статті – визначити проблеми освітніх систем демократичних країн Євросоюзу, які стали передумовою для пошуку спільних рішень і підходів. Підґрунтям цього пошуку стало вивчення та запозичення досвіду, який довів свою ефективність в умовах інших демократичних національних систем, – у першу чергу в умовах американської вищої освіти. Привабливою стороною вищої освіти США для європейських країн є її дворівнева система.

Історія становлення вищої освіти США почалася в перші десятиріччя XVII століття [3], коли на берегах затоки Масачусетс (штат Вірджинія) було створено коледж імені Джона Гарварда. Першими освітянськими законами США стали закон The Massachusetts School Law 1642 р., який зобов'язав батьків навчати своїх дітей грамоті, та закон 1647 р., який вимагав призначати вчителя в поселеннях з кількістю мешканців понад 50 осіб. З 1707 р. Гарвард стає повноправним університетом зі своїм статутом, до його складу входять вісім окремих коледжів. В організації навчального процесу американці копіювали англійську систему освіти, але не досягали рівня європейських освітніх закладів, історія становлення яких сягає XII-XIII століть. До складу вищої освіти входили: вивчення стародавніх мов, таких, як латинська і давньогрецька, крім того, вивчали логіку, риторику, історію, математику (арифметику, алгебру, геометрію і тригонометрію).

В 70-ті роки XVIII століття північноамериканські штати одержали самостійність. Почався бурхливий ріст економіки і населення. Знадобилася велика кількість фахівців, які могли б організувати виробництво, сільське господарство, забезпечити потреби медицини й освіти. Це викликало в системі професійної підготовки спеціалістів значні зміни. Вже до 1820 р. кількість коледжів і університетів становила 40. Саме у цей час були сформульовані два основних принципи американської вищої школи: суверенітет навчального закладу і свобода для учнів у виборі предметів та курсів. З'явилася система, за якою кожний коледж оцінював ступінь вивчення предмета в балах (кредитах), а встановлена навчальним закладом сума балів, за сукупністю предметів, дозволяла учневі отримати диплом коледжу або університету про вищу освіту. Радше за все, початок такій практиці було покладено в університеті Вірджинії у 1814 р.

Проте сформована система не вирішувала всіх професійних і соціальних проблем. Тому почали з'являтися спеціалізовані професійні навчальні заклади з різних галузей (інженерної, сільськогосподарської, морської, військової тощо). Тоді, наприклад, у 1861 р. було засновано всесвітньо відомий Масачусетський технологічний інститут (Massachusetts Institute of

Technology), який і до сьогодні є одним з лідерів сучасної американської вищої школи. Принциповою рисою становлення вищої освіти США того часу був приватний характер освітніх закладів. Крім того, через значну самостійність кожного із штатів, різні економічні умови розвитку і ставлення до системи освіти в них істотно відрізнялося.

Поступово, починаючи з 1802-го і до 1857 р., адміністрація кожного штату почала виділяти кошти на вирішення проблем освіти у цілому. Це призвело до поступового створення системи державної (public) освіти, на відміну від початково сформованої системи приватної (private) освіти. На початок Громадянської війни (початок 1860-х років) 21 університет вже фінансувався з бюджету штатів і входив до системи державної освіти. Серед них найстарішими були університети штатів Джорджія (1785 р.) і Північна Кароліна (1789 р.). Зазвичай фінансування приватних університетів було значно кращим за фінансування державних (університетів штатів), але університети штатів забезпечували для місцевих мешканців низку фінансових пільг, що робило їх привабливішими для майбутніх студентів і, в свою чергу, давало можливість для подальшого розвитку таких університетів. Освітній рівень у державних ВНЗ був не нижчим, ніж у приватних, хоча можливості щодо наукового і лабораторного обладнання, бібліотек, умов побуту не сягали рівня престижних приватних університетів.

У 1862 р. конгрес США прийняв Великий акт Моррілла (за прізвищем конгресмена, який його запропонував на розгляд). За цим актом у кожному штаті вищим освітнім закладам безкоштовно виділялося 12000 гектарів землі для організації та побудови ВНЗ сільськогосподарського та інженерного профілю [3]. Зазначимо, що цей акт мав характер довгострокового вкладення капіталів і був продиктований суто економічними потребами американської економіки. Він суттєво вплинув на розвиток вищої освіти США. Для координації робіт у системі вищої освіти в 1867 р. було створено національний комітет з питань освіти, а у 1870 р. було законодавчо підтверджено право кожного штату направляти податки на організацію роботи публічної вищої школи.

Наприкінці XIX століття система вищої освіти США продовжувала зміцнюватися і розвиватися. У великих університетах почали формуватися наукові школи і розроблятися напрями з фундаментальних та прикладних наук. Науково-технічні досягнення університетів, розширення тематик наукових досліджень спричинили ріст асигнувань від державних структур управління освітою, великих монополій і приватних інвесторів. Прикладом значної участі монополій у розвитку системи вищої освіти може служити Чикагський університет, якому Рокфеллери передали 30 мільйонів доларів у 1892 році. В результаті найпрестижніші університети й об'єднання коледжів перетворилися у великі, сучасно оснащені навчально-наукові центри, які встановили контакти і зв'язки з промисловістю, банківською сферою, з навчальними і науковими закладами Європи, що на той час за рівнем розвитку системи освіти і науки усе ще випереджала США. Одначе вища освіта, особливо в елітних приватних університетах, найчастіше була недоступною для масових прошарків населення США через високу вартість. Як наслідок – на початку XX століття виникла і швидко сформувалася система вищої освіти, яка пропонувала одержання професійно орієнтованої освіти за два роки навчання і менше [1].

У 1918 р. була створена Американська рада з освіти (American Council of Education). Членами цієї організації стали навчальні заклади усіх видів, у тому числі й вищі навчальні заклади. Для боротьби з несумлінними навчальними закладами, які фактично продавали дипломи про освіту і документи, що підтверджували академічні ступені, наприкінці XIX століття було створено громадські професійні об'єднання, які вирішували проблему визнання дипломів навчальних закладів і їхньої акредитації. У шести містах США при

найпрестижніших університетах і коледжах добровільно були сформовані регіональні асоціації, які розробили систему критеріїв для визначення рівня навчального закладу. З'явилися списки акредитованих (визнаних) вищих навчальних закладів, з котрими погодилися і уряди штатів, і федеральний уряд, який заявив про своє невтручання в процес акредитації для забезпечення автономії університетів. В результаті визначення типу навчального закладу, характеристика якості освітнього процесу і рівень освіти стали поняттями, що контролювалися і визначалися не тільки керівництвом штату, а й на федеральному рівні. І вже у 1949 р. була сформована Національна комісія з акредитації, до складу якої увійшли 42 університети.

В середині двадцятого століття система вищої освіти США одержала кілька принципово важливих і потужних імпульсів у своєму розвитку й удосконалюванні. Перший з цих імпульсів належить до 1944 року, коли для ветеранів і учасників другої світової війни було встановлено освітні привілеї. Для забезпечення їхньої адаптації до умов мирного життя, а також з економічних причин федеральний уряд США виділив фінансове кредитування, яке дозволило значному числу відносно молодих людей влитися в систему вищої освіти і привнести із собою в університети і коледжі необхідні для розвитку вищої школи економічні ресурси. В 1954 році було законодавчо закріплене право на освіту й темношкірих американців.

Другий істотний імпульс у розвитку системи освіти США відбувся після запуску СРСР першого штучного супутника Землі в 1957 році [2]. По суті, Америка зазнала шокового стану, коли перший штучний супутник Землі був запущений не в США, а в СРСР. Дійсно, країна, яка вкладала в розвиток науки й освіти стільки сил і коштів, як жодна держава у світі, країна, яка самозакохано пишалася своїми науково-технічними досягненнями, відчула себе відсталою в сфері, що відкривала нові небачені технологічні обрії. У 1963 році було прийнято закон про доступність вищої освіти, який санкціонував видачу позик для будівництва коледжів. Також були прийняті закони про професійну освіту, початкову і середню освіту.

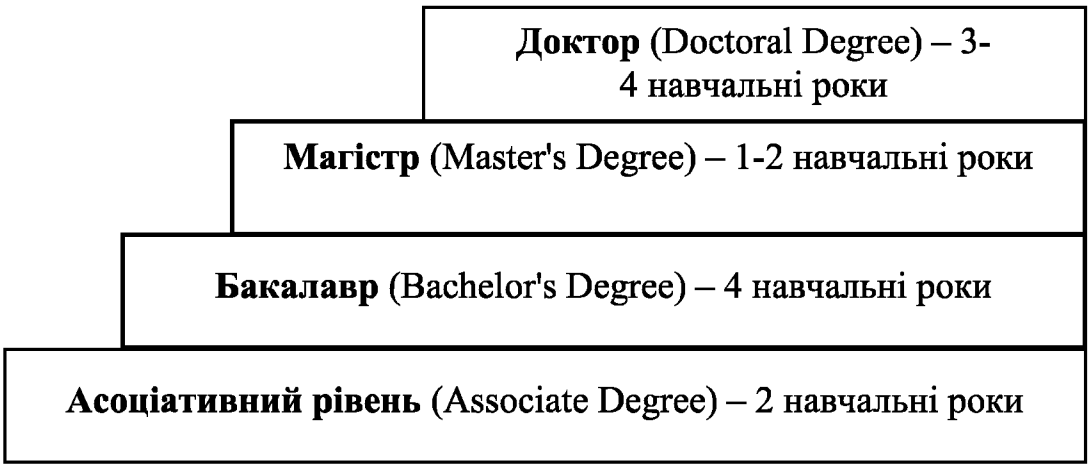
У 1991 році була оголошена і прийнята нова освітня ініціатива, ключовими пунктами якої були:

- розвиток стандартів освіти з п'яти основних предметів: англійська мова, математика, природознавство, історія і географія;
- розвиток системи національного тестування, результати якого повинні використовуватися при прийомі студентів до університетів і коледжів, а також роботодавцями при прийомі на роботу;
- забезпечення можливості одержання вищої освіти і просування по східцях освіти на базі освіти, отриманої в школі;
- фінансова підтримка тих, хто добре вчиться, і тих, хто вивчає предмети основних природничо-наукових напрямків;
- підтримка некомерційних організацій, що проводять наукові дослідження, і розвиток нетрадиційних підходів в навчальному процесі;
- федеральне фінансування створення нової американської школи;
- створення умов партнерства між освітою і роботодавцями.

Характеризуючи в цілому історію розвитку демократичної системи освіти в США, слід зазначити послідовне, прагматичне перетворення в життя тези про те, що освіта є запорукою майбутнього процвітання країни і підґрунтям її демократії [5]. Протягом всієї історії неухильно дотримувався принцип автономії університетів і коледжів, а також свобода вибору навчальних програм студентами. В результаті до кінця XX століття близько 30% працюючих США мали закінчену вищу освіту і близько 30% – незакінчену вищу. При цьому в країні функціонувало близько 3700 установ вищої освіти, з них 1600 державних. Усього ж близько

9000 навчальних закладів післяшкільної освіти здійснювали підготовку за найрізноманітнішими програмами.

У сучасній американській вищій школі є кілька рівнів післяшкільної освіти: асоціативний рівень, бакалаврат, магістратура, докторантура. Після закінчення середньої школи всі бажаючі можуть продовжити свою освіту у ВНЗ США. В американському університеті або коледжі ступені, як правило, присуджуються кожні два роки з виданням відповідного диплома. Розглянемо ці освітні рівні.

Асоціативний рівень (Associate Degree). Перший ступінь вищої освіти. За традиційної форми навчання, коли студент має повне навчальне навантаження, для одержання цього ступеня потрібно 2 роки. Його можна одержати як в університеті, так і у дворічному коледжі. Після закінчення дворічного коледжу можна продовжити навчання в іншому коледжі або в університеті. Найбільш поширені ступені – Associate of Arts, Associate of Science (business), Associate of Computer Science, Associate of Applied Science тощо. Асоціативний рівень (2-річна освіта) певною мірою відповідає українському поняттю "незакінчена вища освіта".

Бакалавр (Bachelor's Degree). Цей ступінь студенти одержують після 4 років навчання в університеті. Існують сотні спеціальностей, за якими можна його одержати, – Bachelor of Science in Business, Bachelor of Science in Computer Technology, Bachelor of Fine Art, Bachelor of Criminal Justice тощо. На цих двох рівнях навчається основна кількість студентів, більша частина з яких на цьому й закінчує свою освіту.

Магістр (Master's Degree). Традиційно ступінь магістра (точніше – майстра) вимагає від одного до двох років навчання після одержання ступеня бакалавра. Назва ступенів аналогічна ступеням бакалавра – Master of Arts, Master of Science, Master of Business Administration (MBA), Master of Science in Dietics і багато інших. На цей рівень освіти відбираються тільки най здібніші студенти, які мають освіту на рівні бакалавра. Проводячи паралелі з українською системою навчання можна сказати, що магістратура близька за завданням й змістом вітчизняній аспірантурі, але поступається рівнем вимог.

Доктор (Doctoral Degree). Докторський ступінь вимагає в середньому 3-4 років навчання після одержання магістра (або як мінімум двох років навчання з наступним періодом дисертаційних досліджень). Найпоширеніший ступінь доктора філософії – Ph.D. Він присуджується в таких галузях знань, як хімія, фізика, математика, бізнес, комп'ютерні науки, сільське господарство. Цей список може охоплювати практично всі спеціальності. Рівень вимог написання докторської дисертації близький до рівня вимог, які ставляться до

дисертацій на здобуття вченого ступеня кандидата наук в український системі присвоєння вчених ступенів.

Таким чином, ми розглянули історію розвитку системи вищої освіти США і основні етапи її становлення, а також показали сучасний стан цієї системи, який склався в умовах демократії під впливом прагнення до максимальної відповідності завданням економічного розвитку країни. Визначено також основні здобутки вищої освіти США, використані при розробці нової Європейської освіти і відображені у Болонський декларації [2].

Використана література:

1. *Андрущенко В. П.* Педагогічна освіта України: Болонські виклики і напрями модернізації // Практична філософія. – К., 2004. – № 1. – С. 124-129.
2. *Бебик В. М.* Болонський процес: перспективи і розвиток у контексті інтеграції України в європейський простір вищої освіти : монографія. – К., 2004. – С. 77-167.
3. *Джонсоун Д. Б.* Система высшего образования в США: структура, руководство, финансирование // Университетское управление: практика и анализ. – 2003. – № 5-6(28). – С. 92-102.
4. *Запрягаев С. А.* Системы высшего образования России и США // Проблемы высшего образования. – 2003. – С. 39-47.
5. *Колот А. М.* Реалізація засад Болонської декларації при підготовці фахівців економічного профілю // Маркетинг в Україні. – 2004. – № 3. – С. 59-66.

Аннотация

Актуальность исследования обусловлена значимостью фактора демократизма развития высшего образования в США, что необходимо для развития и формирования личности студента в ВУЗах Украины, для их подготовки к профессиональному общению на профессианальном уровне.

Ключевые слова: *история развития высшего образования в США, профессиональный компонент содержания обучения студентов, профессиональная компетенция, общеевропейское образовательное пространство.*

Annotation

Research actuality is conditioned meaningfulness of factor of democracy of development of higher education in the USA, that is needed for development and forming of personality of students of Ukraine, for their preparation to professional intercourse at profesional level.

Keywords*: history of development of higher education in the USA, professional component of maintenance of teaching of students, professional jurisdiction, European educational space.*

Дмитренко П. В., Кондратенко О. О.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ОСВІТНІЙ МОНІТОРИНГ ЯК МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті розглядаються, питання освітнього моніторингу як механізму підвищення якості трудового навчання у початковій школі, зокрема досліджуються підходи оцінки навчальних досягнень школярів у цьому процесі.

Ключові слова: початкова освіта, якість, моніторинг трудового навчання.

Потреба в створенні національної системи освіти в Україні, необхідність її інтеграції у світовий та європейський освітній простір обумовили завдання реформування галузі.